

Door Jeroen van den Eijnde
directeur Nationaal Monument Kamp Vught

Dames en heren, meisjes en jongens,

Graag heet ik jullie welkom bij de jaarlijkse dodenherdenking op het terrein van Nationaal Monument Kamp Vught.

Door hier te zijn, laten jullie zien dat wat in de Tweede Wereldoorlog gebeurde, ons vandaag nog steeds raakt.

De dag begon er mee; een jaarlijks terugkerend ritueel.

Zoals er meerdere zijn voor mij vandaag.

Ik hing, mij bewust van de betekenis en het belang van de handeling, de Nederlandse vlag halfstok op een goed zichtbare plek aan de voorkant van ons huis.

En zo zit deze dag vol kleine en grote betekenissen en momenten - voor mijzelf én gedeeld met anderen - die haar speciaal maken voor mij.

Onderweg naar het Nationaal Monument Kamp Vught kijk ik bijvoorbeeld áltijd bewust even opzij, wanneer ik aan de Boslaan vlak voor de spoorweginnengang, een straatnaambord passeer.

Grote kans dat u er, op weg hier naartoe, ook langs bent gekomen.

In witte letters op donkerblauw staat het er echt: Boschlaan, met 'Sch'. nog in de oude vooroorlogse spelling geschreven.

Dit kán het straatnaambordje zijn geweest, waar de ogen van de joodse gevangene David Koker onwillekeurig langs gleden toen hij op een prachtige, zonnige vrijdag 28 mei 1943 terugkwam van een dagje wieden in de perkjes van de tuin van de kampcommandant, een eind buiten het kamp.

Hij schrijft die avond in zijn dagboek:

Ik had bijna tranen in mijn ogen, toen ik door het dorp kwam en huiskamers zag. Wat zijn we al niet ver. En op de terugweg de mensen. Veel vacatiegangers, die een vroom gezicht trekken als wij voorbij gaan, met onze sterren en onze SS-man achter ons. Vakantiedrukke om de IJzeren Man heen.

Het straatnaambordje maakt intussen deel uit van de vaste presentatie in ons museum.

En op de Boslaan ziet een replica van het oude bordje dagelijks duizenden mensen passeren; op weg naar werk, school of vakantiebestemming.

Óf naar de plek waar nu al 35 jaar het Nationaal Monument Kamp Vught oproept tot bezinning en prikkelt tot nadenken.

Al ruim 20 jaar - zo lang organiseren wij hier een eigen herdenking - mag ik u bij de jaarlijkse Dodenherdenking op deze plek welkom heten.

Een bijzonder voorrecht.

Ik nam u in de afgelopen jaren mee langs allerlei persoonlijke verhalen die verbonden zijn met dit landschap van prikkeldraad en spijlen, zoals de zojuist aangehaalde David Koker het ooit noemde.

Een plek die grote impact heeft op vrijwel iedereen die haar bezoekt.

Maar het zijn de verhalen van mensen zoals jij en ik die kleur geven, die herkenning geven en je een beetje kunnen laten voelen hoe het moet zijn geweest.

Om voor een groot dilemma te staan en een keuze te moeten maken.

Of om helemaal geen keuze te hebben.

Kamp Vught heeft een boodschap voor iedereen. Wat je ook denkt of vindt. Hoe je ook in deze wereld staat.

En in onze wereld van vandaag lopen de meningen over een veelheid van thema's steeds sterker uiteen.

Steeds vaker staan we niet meer naast elkaar, maar tegenover elkaar.

Ik voel mij persoonlijk betrokken bij veel van deze onderwerpen en merk dat ik meer en meer wordt uitgedaagd om positie te kiezen.

Ben je niet vóór, dan ben je tegen mij!

Steeds vaker bevind ik mij opeens in stekelige discussies met mensen die mij dierbaar zijn: hoe is het toch mogelijk dat ik niet wil zien wat zij wel zien?!

Ik hoor de gesprekken en de zorgen die mensen meebrengen als ze ons

Herinneringscentrum bezoeken.

Hoe woorden te geven aan het gevoel tekort te schieten? Aan het idee onvoldoende weerwerk te bieden tegen het wij – zij denken dat als maar sterker en heviger wordt?

Ik vind dit een opdracht, óók voor het Nationaal Monument Kamp Vught.

Ons herinneringscentrum kan een constructieve kracht zijn, die stimuleert tot openheid en dialoog.

En duidelijk maakt waarom herdenken juist ook nadenken moet zijn.

Nadenken over je eigen rol in het geheel, en die van de ander. Over de bruggen die weer te bouwen zijn. De hand die uitgestoken kan worden. Het gesprek dat noodzakelijk is om niet te vervallen in de negatieve spiraal van verwijten en schreeuwen, van de rug toedraaien en negeren, van angst en haat.

Het is mijn stellige overtuiging dat daarbij de grote, zwijgende groep mensen in het midden die de nuance wél wil blijven zien, een stem moeten krijgen. Een groep die ook gehoord moet worden en in een positie moet worden gebracht waarin zij van betekenis kan zijn.

Hén activeren en tot kracht van verbinding maken, lijkt mij een van de grote, maar uiterst belangrijke opdrachten van deze tijd.

Ik denk dat de plekken van de Tweede Wereldoorlog, juist met hun verhalen van wanhoop en hoop, van haat en verbroedering inspiratie geven die uitstijgt boven alle

negativiteit en tegenstelling. Zij kunnen daarmee bijdragen aan een samenleving en een wereld die weer recht doet aan wat het betekent om écht mens te zijn.

Laat voor iedereen een bezoek aan plekken als deze een wake-up call zijn. Laten wij ons spiegelen aan al die onderling zo verschillende mensen, die toen hier achter prikkeldraad verdwenen omdat zij zeiden: 'tot hier en niet verder!'

In een afschuwelijke omgeving, die eerder op het tegendeel was ingericht, verkregen zij leerrijke inzichten over de medemens.

Ali Aukes-Roemeling bijvoorbeeld.

Die als 21-jarige jonge vrouw uit het Groningse Scheemda hier in Vught opeens in een wereld terecht kwam die haar tot dan vreemd was:

"Al die ervaringen hebben me milder en toleranter gemaakt. Ik heb er een groter inlevingsvermogen door gekregen" zei zij later.

Of Jaap van Mesdag.

20 jaar oud toen hij op 17 januari 1943 in kamp Vught belandde, na een mislukte poging om per kano de vrijheid in Engeland te bereiken:

"Wat ik heb overgehouden uit de tijd in de kampen? Dat is in het kort: begrip voor de mening van anderen, geweldige vrienden en een groot relativeringsvermogen."

Het gaat erom je open te stellen en niet bij voorbaat te veroordelen.

Vragen zijn daarbij belangrijk.

De vragen die vanzelf in je opkomen als je vandaag in vrijheid rondloopt tussen diezelfde spijlen en datzelfde prikkeldraad en alle verhalen die wij vertellen goed tot je door laat dringen.

Wij zijn er niet om pasklare antwoorden te geven.

Die antwoorden moet je zelf vinden.

Door na te denken.

Remco Campert schreef ooit (en ik citeer hem in delen):

Verzet begint niet met grote woorden

maar met kleine daden

(...)

jezelf een vraag stellen

daarmee begint verzet

en dan die vraag aan een ander stellen.

Bij herdenking Nationaal Monument Kamp Vught

4 mei 2025



NATIONAAL
MONUMENT
KAMP VUGHT